

แนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย บนเรือสำราญ

Guidelines for Creating Thai Dance Performances on Cruise

ศรัณย์รัชฎ์ วิสกุล Saranrat Wesakun*

ศักย์กวีณ ศิริวัฒนกุล Sakgavin Siriwattanakul**

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของธุรกิจการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญ โดยใช้การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต การทดลองสร้างสรรค์

ผลการศึกษาพบว่า เรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยาได้เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2530 โดยมีเรือเฟอร์รอสยาม ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ประกอบธุรกิจนี้แล้ว เป็นเรือลำแรกในช่วงนั้นที่ให้บริการในลักษณะของเรือดินเนอร์ บริการอาหาร เครื่องดื่ม การแสดงนาฏศิลป์ไทย วงดนตรีสด และอื่น ๆ ต่อมาก็ได้เกิดเรือที่ให้บริการในลักษณะดังกล่าวตามมามากมาย เช่น เรือโรงแรมแซงกรีล่า, เรือโรงแรมริเวอร์ไซด์, เรือแกรนด์พีล, เรือเจ้าพระยาปรีนเซส โดยเรือดินเนอร์เหล่านี้จะมีเวลาที่ให้บริการใกล้เคียงกันคือ 2 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 19.30 – 21.30 น. หรือ 20.00 – 22.00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโปรแกรมของแต่ละบริษัท บางลำอาจจะเพิ่มรอบ Sun Set ช่วงเวลาก่อนพระอาทิตย์ตก จะใช้ระยะเวลาอยู่ที่ 1 ชั่วโมง หรือ 1 ชั่วโมง 45 นาที และขั้นตอนการสร้างสรรค์งานมี 7 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างแนวคิดของการแสดง 2) การสร้างสรรค์ดนตรีประกอบการแสดง

* นิลิตหลักรัตนปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** อาจารย์ที่ปรึกษา

3) การคัดเลือกผู้แสดง 4) การออกแบบท่ารำ 5) การออกแบบเครื่องแต่งกาย
6) การนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา 7) การเผยแพร่การแสดง
สู่สาธารณชน การพัฒนาศาสตร์ทางศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์และดนตรีเป็น
สิ่งที่ท้าทาย ควรมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การแสดงนาฏศิลป์ไทย
บนเรือสำราญควรได้รับการสนับสนุนที่ชัดเจนจึงจะประสบความสำเร็จ ควรนำ
กลยุทธ์ทางการตลาดเข้ามาใช้และผู้จัดการแสดงเองก็ต้องคิดพัฒนารูปแบบ
การแสดงนาฏศิลป์ไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะทำให้วัฒนธรรม
ด้านนาฏศิลป์ไทยไม่เสื่อมถอยลง ผู้วิจัยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานนาฏศิลป์ไทย
โดยตรงจึงคิดว่าการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือดินเนอร์สำราญในแม่น้ำเจ้าพระยา
นั้นสมควรได้รับการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศใน
ปัจจุบันที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว งานนาฏศิลป์ไทยก็ต้องก้าวตามให้ทันเช่น
เดียวกัน ดังนั้นแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญ
ซึ่งมีปัจจัยที่สำคัญ คือ การศึกษาบริบทของเรือ ความต้องการของผู้ประกอบการ
และสัญชาตญาณนักท่องเที่ยว โดยจะต้องมีการอนุรักษ์ พัฒนา ประยุกต์รูปแบบ
การแสดงให้เกิดความแปลกใหม่ แม้กระทั่งการปรับปรุงออกแบบตารางการแสดง
ขึ้นมาใหม่ ทันสมัยเหมาะสมกับช่วงเวลาในปัจจุบัน จึงได้ส่งผลเกิดแนวคิด
สร้างสรรค์ใหม่ของเครื่องแต่งกายในโชว์ต่าง ๆ ให้มีความงดงามมีชื่อเสียงและ
เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ทั้งนี้การสร้างสรรค์ผลงานนั้นยังจะต้องคงความเป็น
วัฒนธรรมไทยและไม่ผิดขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี และแนวความคิด
การสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญจะต้องสอดคล้องกับ
วัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์งานและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

คำสำคัญ : การสร้างสรรค์, เรือสำราญ, ธุรกิจนาฏศิลป์ไทย

Abstract

This article is part of the thesis on Guidelines for creating Thai dance performances on cruise ships. The objectives are 1) to study the history of the business of Thai dance performances on cruise ships, and 2) to study guidelines for creating Thai dance performances on cruise ships. The study focused on information from documents, interviews, observation, and creative experimentation.

The study results showed that Cruises on the Chao Phraya River emerged in the 1980s with the Pearl of Siam currently not operating. It was the first ship during that time to provide services in the form of dinner serving food and drinks, offering Thai dance performances, live bands, etc. Later, there were many other ships competed in such services, such as the Shangri-La Hotel ship, Riverside Hotel Boat, Grand Pearl Boat, Chao Phraya Princess Boat, etc. These dinner boats would have a similar service time of 2 hours from 7:30 p.m. - 9:30 p.m. or 8:00 p.m. - 10:00 p.m., depending on the program of each company. Some ships might add the Sun Set time before sunset. The duration could be 1 hour or 1 hour 45 minutes. The process of creating a Thai dance performance consisted of 7 steps: 1) creating the concept of the performance, 2) creating the melody or music for the performance, 3) selecting the performers, 4) designing the dance moves, 5) designing and inventing the costumes, 6) presenting creative works to course advisors 7) publicizing the performance to the general public. Developing the arts and culture of dance and music was a challenge. There should be systematic management. Thai dance performances on cruise ships should have clear support to be successful. Marketing strategies should be brought into use and the performances organizers themselves must think about developing a more efficient form of Thai dance performances so that the culture of Thai dance would not deteriorate. The researcher was personally involved with Thai dance and therefore realized that performing Thai dance on a dinner cruise on the Chao Phraya River should be managed in accordance with the rapid ongoing situation of the country. Thai dance must keep up with the times as well. Therefore, the guidelines for creating Thai dance performances on cruise ships should include important factors: studying the context of the ship, the needs of the operator,

the nationality of the tourists, the conservation, the development and application of the performance format, creating something new, or even redesign the performance schedule to be more appealing and sustainable. This would result in new creative ideas for costumes in various shows in order to be beautiful, famous and unique in their own way. However, the creation of the work must toe the line to Thai culture and not violate traditions and customs. And the idea of creating a Thai dance performance on a cruise ship had to be consistent with the purpose of creating the work that could be put to practical use.

Keyword: Thai Original Dance, Dinner Cruise, Thai Dance Business

บทนำ

เรือสำราญเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่เติบโตต่อเนื่องมาอย่างยาวนานโดยบริษัท P&O และ Cunard ถือเป็นผู้ริเริ่มเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุสัญชาติอเมริกันซึ่งมีรายได้สูงและชื่นชอบการล่องเรือไปในหลากหลายเส้นทาง ขึ้นอยู่กับระยะเวลา ฤดูกาล และความชื่นชอบส่วนตัว ให้ความสำคัญกับคุณภาพ การบริการ ความปลอดภัย ตลอดจนกิจกรรมบนเรือและบนฝั่ง ในระยะเริ่มต้นของการขยายธุรกิจอย่าง เต็มตัว สายการเดินทางเรือได้ใช้เรือสำราญขนาดเล็กแต่หรูหราบริการในหลากหลายเส้นทาง เน้นเส้นทางแถบทะเลแคริบเบียนเป็นหลัก และมีการล่องเรือระยะยาวรอบโลก (World Cruise) แวะพักตามท่าเรือแวะพัก (Port of Call) ที่น่าสนใจในหลากหลายภูมิภาค เช่น ยุโรป อเมริกาใต้ เอเชีย ลักษณะเฉพาะของเรือสำราญคือการผสมผสานระหว่างธุรกิจที่พักและการคมนาคมขนส่งไว้ด้วยกัน โดยนำกิจกรรมที่มีสาระและความบันเทิงต่าง ๆ นำเสนอระหว่างการเดินทางล่องเรือ มีบริการพื้นฐานต่าง ๆ เช่น ห้องอาหาร (Restaurant) การแสดง (Show) คาสิโน (Casino) สปา (Spa) ร้านขายของปลอดภาษี (Duty free products) คลับ (Club) สระว่ายน้ำ (Swimming Pool) และอาจจะมีบริการเสริมอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย และใช้ท่าเรือแวะพักต่าง ๆ เป็นจุดดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้ตัดสินใจล่องเรือสำราญ ทั้งนี้ความปลอดภัยตลอดการล่องเรือถือเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด



ภาพที่ 2 การแสดงภายในเรือสำราญ
ที่มา : <https://www.thairath.co.th>

ซึ่งงานการแสดงนั้นก็จัดเป็นกิจกรรมพื้นฐานส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการขายบนเรือสำราญในต่างประเทศ สำหรับบนเรือสำราญในประเทศไทยนั้น ธุรกิจนาฏศิลป์ไทยก็ได้จัดเป็นบริการพื้นฐานส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการขายบนเรือสำราญเช่นกันที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวที่มีความตื่นตาตื่นใจในการมาล่องเรือยามค่ำคืน ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นนาฏศิลป์ไทยจึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะนำมาสร้างสรรค์คุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อธุรกิจนาฏศิลป์ไทย งานนาฏศิลป์ไทยและดนตรีเป็นส่วนขององค์กรที่ผลิตการแสดง ซึ่งทำหน้าที่ตั้งแต่ริเริ่มดำเนินการเพียบพร้อมด้วยการอำนวยความสะดวก การบริหาร การจัดการ ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงที่จะผลิตนั้น นาฏศิลป์ไทยเป็นการทำงานร่วมกันของคนหลายคน เพื่อให้เกิดผลงานที่มีเอกภาพ คณะบุคคลที่มาร่วมงานจึงนับเป็นองค์กรทางการแสดงหรือนาฏวงค์กร ซึ่งจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับขนาดของการแสดงชุดนั่นเอง

บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ส่วนอำนวยความสะดวก ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการแสดงและเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยความสะดวก
2. ส่วนสนับสนุนการแสดง ประกอบไปด้วย ฝ่ายหารายได้ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายสวัสดิการ
3. ส่วนการแสดง ประกอบไปด้วย ฝ่ายการแสดง ฝ่ายฉาก ฝ่ายเครื่องการแสดง ฝ่ายเทคนิค และฝ่ายดนตรี

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบสำคัญของผลงานสร้างสรรค์

1. แรงบันดาลใจ (Inspiration) และข้อมูล (Information)
2. แนวความคิด (Concept)
3. กระบวนการสร้างสรรค์ (Process)
4. จินตนาการ (Imagination)

นาฏศิลป์สร้างสรรค์ หมายถึง การคิดประดิษฐ์ทำหรือการออกแบบอาจจะเป็นการรำเดี่ยวหรือระบำหมู่หรืออาจจะเป็นการร่ายรำของตัวละครที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์หรือออกแบบทำรำ การประพันธ์เพลง การแต่งกายขึ้นมาใหม่ โดยอาจจะยังคงโครงสร้างแบบแผนเดิม เช่น ยังคงใช้ลีลาทำรำของนาฏศิลป์ไทย หรืออาจจะผสมผสานกับลีลาท่าทางตามสำเนียงเพลงของภาษาอื่น ตามความเหมาะสมของชุดการแสดง โดยมีองค์ประกอบของฉาก แสง สี เสียง เพื่อให้การแสดงนั้นสมบูรณ์ ดังวัตถุประสงค์ นาฏศิลป์สร้างสรรค์นี้ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2543) ได้ให้ความหมายของการสร้างสรรค์

นาฏศิลป์ว่า นาฏยประดิษฐ์ (Choreographer) หมายถึงการคิดการออกแบบและสร้างสรรค์แนวคิด รูปแบบกลวิธีของนาฏศิลป์ชุดหนึ่งทีแสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุม ปรึกษา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ้ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย สมบูรณ์ตามที่ตั้งไว้ ผู้ออกแบบนาฏศิลป์ เรียกกันว่า ผู้อำนวยการฝึกซ้อมหรือผู้ประดิษฐ์ท่ารำ คือนักนาฏศิลป์ คือผู้สร้างสรรค์นาฏศิลป์ต่าง ๆ ในประเทศไทยมักเรียกรวมกันกับครุนาฏศิลป์ด้วย คือต้องมีฝีมือถึงขั้นครุจึงจะสร้างสรรค์นาฏศิลป์ชุดใหม่ ๆ ได้ แต่ในหลาย ๆ ประเทศนั้น นาฏศิลป์ประดิษฐ์เป็นอาชีพเฉพาะ เหมือนนักออกแบบหรือสถาปนิก บุคคลเหล่านี้อาจเป็นครุนาฏศิลป์ด้วยก็ได้ แต่มีคุณสมบัติพิเศษคือสามารถคิด สิ่งใหม่ ๆ ได้ดี นั่นหมายความว่าบุคคลเหล่านั้นต้องมีพื้นฐานนาฏศิลป์ที่ดีมาก่อน ข้อมูลที่ได้จาก นักนาฏยประดิษฐ์เหล่านี้จึงมักเป็นวิธีคิด วิธีสร้างสรรค์การแสวงหารูปลักษณ์และคุณลักษณะใหม่มากกว่า นาฏยลักษณ์

การสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ไทย นับเป็นการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของศาสตร์ด้านนาฏศิลป์อย่างหนึ่ง การสร้างสรรค์ผลงานจึงเป็นแรงผลักดันงานการแสดงประเภทต่าง ๆ ให้ออกมา แต่ผลงานเหล่านั้นผู้คิดสร้างสรรค์ ควรมีพื้นฐานความรู้ด้านนาฏศิลป์ไทยมากพอที่จะเข้าใจถึงแก่นแท้ของศิลปะแขนงนี้ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์. 2547: 225) กล่าวไว้ว่านาฏยประดิษฐ์มีการทำงานทั้งหมด 7 ขั้นตอน ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีลักษณะของการทำงาน ดังต่อไปนี้

1. การคิดให้มีนาฏศิลป์ ดังได้กล่าวมาแล้วในคำนำว่า นาฏศิลป์มีบทบาทมากมายในสังคมมนุษย์ เพราะฉะนั้น ความต้องการให้มีการฟ่องรำขึ้นในโอกาสใดนั้นย่อมมีเหตุผลมากมาย แต่พอสรุปได้เป็นเหตุผลใหญ่ 5 ประการ

1.1 พิธีกรรมและพิธีการ กิจกรรมนั้นต้องมีนาฏศิลป์เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมและพิธีการ หรือปรับปรุงนาฏศิลป์ชุดเดิมที่เคยใช้มาก่อนให้เหมาะสมกับโอกาสนั้น การปรับปรุงชุดเดิมให้เหมาะสมมักเกิดขึ้นกับพิธีกรรม

1.2 ส่งเสริมกิจกรรม กิจกรรมนั้นต้องการให้มีนาฏศิลป์ เป็นส่วนประกอบเพื่อสร้างความหรูหรา หรือ สีสันให้แก่กิจกรรมหลัก เรื่องของนาฏศิลป์ในฐานะเป็นสิ่งประดับที่ไม่มียกได้ มีเกียรติ

1.3 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม กิจกรรมนั้นต้องการแสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งมักสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ชุมชนซึ่งได้กำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวก็ได้รับการกระตุ้นให้ค้นหาหรือสร้างสรรค์นาฏศิลป์ท้องถิ่น ที่แสดงหรือสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของถิ่นนั้น

1.4 ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ กิจกรรมที่คิดให้มีนาฏยศิลป์ชุดใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อความก้าวหน้าของศิลปะสาขานี้โดยตรง การสร้างสรรค์นาฏยศิลป์เพื่อร่วมในงานมหกรรมนาฏยศิลป์ระดับนานาชาติที่มีการกำหนดหัวข้อใหม่ ๆ

1.5 พัฒนาอาชีพ กิจกรรมที่สร้างสรรค์นาฏยศิลป์ใหม่ ๆ ขึ้นโดยตรงเพื่อแสดงเป็นอาชีพ ภาคนี้นี้จะพบได้มากในประเทศพัฒนาทางโลกตะวันตก เช่น ยุโรป และอเมริกาที่มีคณะนาฏยศิลป์หลายคณะ หาเลี้ยงชีพด้วยการแสดงนาฏยศิลป์สมัยใหม่ หรือ คอนเทมเพอราไรต์แดนซ์ ซึ่งมักมีการคิดระบำชุดใหม่ เพิ่มขึ้นในโปรแกรมของคณะของตนอยู่เสมอ และหากนาฏยศิลป์ใหม่ ๆ ชุดใดงดงาม และคนดูนิยมชมชอบ ก็จะได้รับ การสืบทอดโดยนาฏยศิลป์คณะอื่น ๆ ให้แพร่หลายออกไป

2. การกำหนดความคิดหลัก การกำหนดความคิดหลักเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสร้างสรรคงานด้านนาฏยศิลป์ เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างสรรค์ การกำหนดความคิดหลักมี 2 ระดับ คือ ระดับ เป้าหมาย และระดับวัตถุประสงค์

2.1 ระดับเป้าหมาย เป็นการกำหนดให้ชัดเจนว่านาฏยศิลป์ชุดที่คิดขึ้นนี้ เพื่ออะไร หรือเพื่อใคร เช่น เพื่อทดสอบขีดความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของนิสิตนักศึกษาที่เรียนสาขานาฏยศิลป์

2.2 ระดับวัตถุประสงค์ เป็นการนำเอาเป้าหมายมากำหนดเป็นสิ่งที่ประสงค์จะให้เกิดขึ้น ในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชัดเจน เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ง่าย

3. การประมวลข้อมูล เมื่อได้กำหนดวัตถุประสงค์แล้วนักนาฏยประดิษฐ์ ต้องทำการรวบรวมข้อมูลมาเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะการสร้างสรรค์ด้านศิลปะใด ๆ ก็ตามมิได้เกิดขึ้นจากความว่างเปล่า แต่เป็นกระบวนการที่นำเอาสิ่งที่มีอยู่ก่อนแล้วมาประยุกต์หรือปรับเปลี่ยน ทั้งในระดับนามธรรม หรือ รูปธรรมให้ได้ผลลัพธ์ใหม่ตามวัตถุประสงค์

4. การกำหนดขอบเขต การกำหนดขอบเขตหมายถึง การกำหนดว่า นาฏยศิลป์ชุดนั้นจะครอบคลุมเนื้อหา สารอะไรบ้าง และอย่างไรบ้าง การกำหนดขอบเขตของการสร้างสรรค์จะช่วยนักนาฏยประดิษฐ์ มิให้คิดอะไรเกินกว่าที่จะทำได้จริง เพราะการทำงานสร้างสรรค์ทุกอย่างมีข้อจำกัดมากมาย หากไม่กำหนดขอบเขตของตนแล้ว ผลงานก็มักจะเต็มไปด้วยสิ่งล้นพ้นจนทำให้ การแสดงขาดเอกภาพและไม่ตอบสนองเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หรือมีฉะนั้นก็ออกมาไม่สำเร็จสมดังจินตนาการ

5. การกำหนดรูปแบบ นักนาฏยประดิษฐ์อาจเป็นผู้กำหนด หรือเป็นผู้ร่วมกำหนดหรือเป็นเพียงผู้รับคำสั่งมาก็ได้ โดยปกตินักนาฏยประดิษฐ์มักมีความชำนาญในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นพิเศษ และมักได้รับมอบหมายให้สร้างสรรค์ผลงานที่มีรูปแบบอย่าง ที่ตนเคยผลิตมาก่อน หรือกล่าว

อีกนัยหนึ่งก็คือ มีผู้ชอบรูปแบบผลงานของนักนาฏยประดิษฐ์คนนี้ จึงมอบหมายให้ทำโดยหวังว่าจะได้รูปแบบใกล้เคียงกันหรือมีฉะนั้นนักนาฏยประดิษฐ์คนนั้น ทดลอง ฝีมือในรูปแบบใหม่ ๆ บ้างก็ได้ เช่นเดียวกับจิตรกรเปลี่ยนรูปแบบการเขียนภาพของตน

6. การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ นักนาฏยประดิษฐ์ ต้องกำหนดแนวคิด หรือรูปแบบขององค์ประกอบอื่น ๆ ที่จะใช้ในการแสดง เช่น ผู้แสดง รูปแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบฉาก รูปแบบเพลง แสง เสียง ฯลฯ การกำหนดสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญในเบื้องต้น เพราะนักนาฏยประดิษฐ์ต้องทำงานกับคนอื่น ๆ ที่มีความชำนาญเฉพาะทาง นักนาฏยประดิษฐ์ต้องทำให้คนเหล่านั้นเข้าใจแนวคิดและรูปแบบนาฏศิลป์ชุดที่ตนคิดขึ้นให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะทำได้ และบอกความประสงค์ในด้านปริมาณ และด้านคุณภาพให้ละเอียด เพื่อเขาเหล่านั้นจะได้ทำการออกแบบ และจัดทำทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้ใกล้เคียงกับสิ่งที่นักนาฏยประดิษฐ์ต้องการให้มากที่สุด

7. การออกแบบนาฏศิลป์ นักนาฏยประดิษฐ์มีหน้าที่ออกแบบโดยกำหนดให้ผู้แสดงออกท่าทาง ทิศทางการเคลื่อนไหว การจับกลุ่ม ฯลฯ ให้เป็นไปตามการออกแบบ นักนาฏยประดิษฐ์จำเป็นต้องคำนึงถึงทฤษฎีทางทัศนศิลป์ และทฤษฎีแห่งการเคลื่อนไหวที่จะนำมาประยุกต์ในการออกแบบของตนอยู่เสมอ



ภาพที่ 3 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุด เทพธิดาแห่งสายน้ำ
ที่มา : ผู้วิจัย



ภาพที่ 4 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ชุด เทพธิดาแห่งสายน้ำ
ที่มา : ผู้วิจัย

การรับประทานอาหารเช้าบนเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยา มีกลยุทธ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น การบริการ สถานที่และบรรยากาศบนเรือสำราญ คุณภาพอาหารและเครื่องดื่ม และการแสดงนาฏศิลป์ไทย ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์ไทยนี้มีความสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจเรือสำราญที่มีจำนวนหลายบริษัท โดยการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยาจะเป็นการแสดงในระหว่างการรับประทานอาหารค่ำของลูกค้ำซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ การจัดรายการการแสดงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้ผู้ชมซึ่งจะส่งผลให้เรือสำราญกลายเป็นที่นิยมและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวยิ่งขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งปัจจัยที่หล่อหลอมขึ้นเป็นการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ใช้ทำการแสดงบนเรือสำราญนี้ เพื่อที่จะรวบรวมและประมวลขึ้นเป็นข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ไทยอันเหมาะสมกับธุรกิจเรือสำราญนี้ต่อไป



ภาพที่ 7 การแสดงบนเรือสำราญ Royal Princess Cruise
ที่มา : ผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยศิลป์ไทยบนเรือดินเนอร์สำราญ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของธุรกิจการแสดงนาฏยศิลป์ไทยบนเรือดินเนอร์สำราญ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏยศิลป์ไทยบนเรือดินเนอร์สำราญ

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

1. ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิดการนำศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดแสดงบนเรือ อีกทั้งรูปแบบและการปรับปรุงการแสดงนาฏยศิลป์ไทยของเรือทั้ง 3 ลำ โดยมีการกำหนดขอบเขตคือ เป็นเรือที่มี 2 ชั้น และมีการจัดการแสดงนาฏยศิลป์ไทยทุกวัน ดังนี้

- 1.1 เรือ River Star Princess
- 1.2 เรือ Smile Riverside
- 1.3 เรือ Chaopraya Princess Cruise

2. ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือดินเนอร์สำราญของเรือทั้ง 3 ลำ โดยมีการกำหนดขอบเขตคือ เป็นเรือที่มี 2 ชั้น และมีการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยทุกวัน ดังนี้

2.1 เรือ River Star Princess

2.2 เรือ Smile Riverside

2.3 เรือ Chaopraya Princess Cruise

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยเรื่องแนวทางการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ออกแบบการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 สืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารจากตำรา หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 สืบค้นภาคสนามเพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ จากสถานที่ที่ได้กำหนดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ทบทวนเอกสารที่รวบรวมได้จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งพิมพ์สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจ แนวคิดทางการตลาด รวมทั้งแนวคิดการบริหารจัดการศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 ออกแบบเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสังเกตการณ์

ขั้นตอนที่ 6 ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการจดบันทึก การบันทึกภาพนิ่ง และถ่ายวิดีโอ

ขั้นตอนที่ 7 นำผลของการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปเรียบเรียงรายงานการวิจัย

รายงานผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า แม่น้ำเจ้าพระยาถือเป็นแม่น้ำสายหลักของกรุงเทพมหานคร และเป็นแม่น้ำสายหลักของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ภาคกลางหลายจังหวัด แม่น้ำเจ้าพระยามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน เป็นทั้งเส้นเลือดหล่อเลี้ยงเกษตรกรรมภาคกลางและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร เกิดจากการบรรจบกันของแม่น้ำปิงและแม่น้ำน่านไหลลงมาทางทิศใต้ผ่านจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร

ซึ่งริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานั้นก็จะมีแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่สำคัญต่าง ๆ มากมายทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยให้ความสนใจขึ้นชอบในศิลปวัฒนธรรมไทยแขนงต่าง ๆ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ตลอดจนการเดินทางท่องเที่ยวชมบรรยากาศสองริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดธุรกิจทางน้ำขึ้นหลายอย่าง เช่น ธุรกิจเรือด่วนเจ้าพระยา, ธุรกิจเรือข้ามฝาก, ธุรกิจเรือหางยาวนำเที่ยว, ธุรกิจเรือนำเที่ยว จนกระทั่งมีพัฒนาการเป็นเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเรือสำราญของประเทศไทยที่เป็นที่รู้จักกันอย่างดีของคนไทยคือ เรือสำราญที่ล่องในแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วงเวลาบ่ายไปจนกระทั่งกลางคืนที่มีเฉพาะการให้บริการอาหารหรือการท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวทัศนจร (Excursionist)

เรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยาได้เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2530 โดยมีเรือเพอร์ออฟสยามซึ่งปัจจุบันไม่ได้ประกอบธุรกิจนี้แล้ว เป็นเรือลำแรกในช่วงนั้นที่ให้บริการในลักษณะของเรือดินเนอร์ บริการอาหาร เครื่องดื่ม วงดนตรีสด และอื่น ๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ได้มีเรือลำแรกที่มีการจัดการแสดงนาฏยศิลป์ไทย คือ เรือขนานน้ำเจ้าพระยา โดยมีคุณศิริพร วงษ์สวัสดิ์ เป็นเจ้าของกิจการห้องอาหารขนานน้ำและก็ได้เกิดเรือที่ให้บริการในลักษณะดังกล่าวตามมามากมาย เช่น เรือโรงแรมแชนกรีล่า, เรือโรงแรม ริเวอร์ไซด์, เรือแกรนด์เฟิร์ล, เรือเจ้าพระยาปรีณเซส, เรือยกยอมารีน่า โดยเรือดินเนอร์เหล่านี้จะมีเวลาที่ให้บริการใกล้เคียงกันคือ 2 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 19.30 – 21.30 น. หรือ 20.00 – 22.00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับโปรแกรมของแต่ละบริษัท บางลำอาจจะเพิ่มรอบ Sun Set ช่วงเวลาก่อนพระอาทิตย์ตกจะใช้ระยะเวลาอยู่ที่ 1 ชั่วโมง หรือ 1 ชั่วโมง 45 นาที ส่วนท่าเรือที่ใช้เทียบในการรับลูกค้าของเรือแต่ละลำก็จะมีอยู่หลายสถานที่ ได้แก่ ท่าเรือ Iconsiam, ท่าเรือ Asiatique, ท่าเรือ River City และท่าเรือโรงแรม Riverside Bangkok แต่ละบริษัทก็จะมีการประชุมการเลือกท่าเทียบเรือของบริษัทในแต่ละปีแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในอัตราค่าบริการของทางเจ้าของท่าเทียบเรือ ซึ่งการตัดสินใจของลูกค้าหรือกลุ่มเอเจนซีที่จะนำนักท่องเที่ยวเดินทางมาล่องเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีปัจจัยความต้องการทางการบริโภคหลายอย่าง เช่น ขนาดลำเรือ, การตกแต่งเรือ, อาหาร, เครื่องดื่ม, การแสดง และธุรกิจนาฏยศิลป์ไทยก็จัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีการแข่งขันเป็นข้อเปรียบเทียบ ข้อเสนอของทางเรือสำราญเป็นตัวเลือกให้นักท่องเที่ยวหรือเอเจนซีสามารถเลือกตัดสินใจได้ตามความต้องการในขณะนั้น

ในอดีตการจัดการแสดงนาฏยศิลป์ไทยบนเรือขนานน้ำนั้นนับเป็นเรือลำแรกที่มีการจัดการแสดงนาฏยศิลป์ไทย โดยจะจัดตามความต้องการของกลุ่มลูกค้าที่มาใช้บริการหรือความต้องการของลูกค้า การแสดงนาฏยศิลป์ไทยจึงเป็นการแสดงที่มีทั้งแบบมาตรฐานและเบ็ดเตล็ด เช่น ระบำกฤษดาภินิหาร, ระบำเทพบันเทิง, เซิ้งโปงลาง, ตารีกีปัส ส่วนเรือสำราญลำอื่น ๆ ก็จะได้มีการนำเอาการแสดงนาฏยศิลป์ไทยมาแสดงบนเรือเช่นกันและมีการแสดงนาฏยศิลป์ไทยใน

ลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยจัดหมวดการแสดงออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ระบายมาตรฐาน, ระบายเบ็ดเตล็ด และระบายพื้นเมือง มีการจัดโปรแกรมการแสดงในแต่ละวันที่แน่นอนไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่จะมีการแสดงนาฏศิลป์ไทยพื้นฐานอยู่ที่ 3 ชุดการแสดงต่อวัน แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่เป็นแบบดั้งเดิมได้มีการพัฒนา ประยุกต์ ปรับปรุงจากนักนาฏยประดิษฐ์หลายท่าน เพื่อให้การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีความตื่นตาตระการใจ แปลกใหม่ และเผยแพร่ไปสู่สังคมจนเป็นที่ยอมรับและนำมาสู่การพัฒนาการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ควบคุมดูแลโปรแกรมการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญต้องมีการตื่นตัว พัฒนา และเปลี่ยนแปลงโปรแกรมการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้มีความทันสมัย สวยงาม ทันโลกยุคปัจจุบันและสอดคล้องกับบริบทของเรือสำราญ ซึ่งแนวทางการพัฒนาการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือบนเรือสำราญนั้น ผู้ควบคุมการแสดงจะต้องมีการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมจากหลายส่วนงานไม่ว่าจะเป็น เอเจนซี (Agency), ผู้จัดการเรือ, บริษัททัวร์ท่องเที่ยว, กลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นต้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยและจัดตารางโปรแกรมการแสดงในแต่ละวันให้สอดคล้องกับกลุ่มนักท่องเที่ยวชาติต่าง ๆ อีกทั้งต้องพัฒนา ประยุกต์ ปรับปรุงการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้ได้ผลตอบรับที่ดีมีความพึงพอใจ ประทับใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวบนเรือสำราญอีกด้วย

อภิปรายผล

การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่มีมาอยู่ยาวนานและมีใช้มีเพียงบนเรือสำราญเท่านั้นยังมีการกระจายไปยังห้องอาหารต่าง ๆ เพื่อสร้างบันเทิงให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับสถานประกอบการ การแสดงนาฏศิลป์ไทยในสมัยก่อนนั้นจะได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เพราะด้วยผู้ประกอบการธุรกิจนาฏศิลป์ไทยได้มีการจัดการแสดงตามแบบแผนได้อย่างเหมาะสมและลงตัวด้วยการจัดการแสดงที่เป็นมาตรฐาน อาทิเช่น ระบายเทพบันเทิง, ระบายฤชดาภิหาร, ระบายพรหมมาศ แต่ด้วยกาลเวลาที่เปลี่ยนไป สังคมที่เปลี่ยนไป จึงทำให้การแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญนั้นจะต้องมีการปรับตัวในการนำเสนอการแสดงชุดใหม่ เพื่อให้เข้ากับสภาวะในปัจจุบัน งานการแสดงนั้นจัดเป็นกิจกรรมพื้นฐานส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการขายบนเรือสำราญในต่างประเทศ สำหรับบนเรือสำราญในประเทศไทยนั้น ธุรกิจนาฏศิลป์ไทยก็ได้จัดเป็นบริการพื้นฐานส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการขายบนเรือสำราญเช่นกันที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวให้มีความตื่นตาตื่นใจในการมาล่องเรือยามค่ำคืนในขณะเดียวกันประเทศไทยมีความโดดเด่นและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้น นาฏศิลป์ไทยจึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งหากสามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากทุนดังกล่าวได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะทำมาสร้างสรรคคุณค่าและมูลค่าเพิ่มต่อธุรกิจนาฏศิลป์ไทย งานนาฏศิลป์ไทยและดนตรีเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่ผลิตการแสดง ซึ่งทำหน้าที่ตั้งแต่

ริเริ่มดำเนินการเพียบพร้อมด้วยการอำนวยความสะดวก การบริหารจัดการ ในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การแสดง ที่จะผลิตนั้น นาฏศิลป์ไทยเป็นการทำงานร่วมกันของคนหลายคนเพื่อให้เกิดผลงาน ที่มีเอกภาพ คณะบุคคลที่มาร่วมงานจึงนับเป็นองค์กรทางการแสดงหรือนาฏองศ์กร ซึ่งจะมีขนาดใหญ่หรือเล็กขึ้นอยู่กับขนาดของการแสดงชุดนั้นเอง การรับประทานอาหารเช้าบนเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยา มีกลยุทธ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น การบริการ สถานที่ และบรรยากาศบนเรือสำราญ คุณภาพอาหารและเครื่องดื่ม และการแสดงนาฏศิลป์ไทย ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์ไทยนี้มีความสำคัญส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจเรือสำราญที่มีจำนวนหลายบริษัท โดยการแสดงนาฏศิลป์ไทยบนเรือสำราญในแม่น้ำเจ้าพระยาจะเป็นการแสดงใน ระหว่างการรับประทานอาหารเช้าของลูกค้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติ การจัดการรายการ การแสดงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความประทับใจให้ผู้ชม ซึ่งจะส่งผลให้เรือสำราญกลายเป็นที่นิยมและ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- มาลินี อาชายุทธการ. (2556). *การสร้างงานนาฏศิลป์ไทยเพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์สำหรับ คนรุ่นใหม่*. วิทยานิพนธ์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณิศา วศินารมย์. (2549). *นาฏยประดิษฐ์ของเจ้าจอมมารดาเขียน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร- มหาลัยบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เล่าตำนานร้อยปีกับ 4 ยุค จุดกำเนิดธุรกิจเรือสำราญ. (2560). หนังสือพิมพ์มติชนออนไลน์.
- สวภา เวชสุรักษ์. (2547). *หลักนาฏยประดิษฐ์ของท่างผู้หญิงแล้ว สนิทวงศ์เสนี*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศิลปศาสตรดุขฎฐิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทรี จำศิลป์. (2551). *แนวทางการบริหารจัดการงานนาฏศิลป์ไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร- มหาลัยบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ พงศ์ทองคำ. (2539). *นาฏยศิลป์ไทยในร้านอาหาร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาลัยบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำรวย ปานเรือนแก้ว. ผู้จัดการเรือ Royal Princess Cruise. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2566.
- บุญชัย ตั้งไพบูลย์สุข. เจ้าของกิจการเรือ River Star Princess. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2566.
- อดุลย์ เทียมทับ. ผู้จัดการเรือ River Star Princess. สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2566.